«میزان» در آیات قرآن

استاد: بله؛ لغت آن هنوز خیلی خام است. ولی از باب تذکری که فی الجمله فکری شود و مدون شود، بد نیست. عرض کردم اگر «ز» با تلفظی که دارد معنای طبعی آن «حرکت خاص» باشد. «ن» هم یک نحو استقرار و قرار و اجتماع باشد. در اصل معنای «ز» و «ن»، یک حرکتی می‌تواند به یک استقراری برسد. وقتی هم وزن می‌کنید، کفه در دو طرف تکان می‌خورد و بالا و پایین می‌رود تا آن را به حدی برسانید که مستقر شود. این‌ها احتمالاتی بود که در بحث اشتقاق کبیر و معانی طبعی حروف بود که در جای خودش باشد. فعلاً این است که «میزان» در آیات شریفه، به نظرم، نُه بار آمده است. در چهار مورد آن، ذهن عرف عام سریع سراغ ترازو می‌رود. در پنج مورد اخیرش هم که از سوره‌ی مبارکه‌ی فاتح شروع می‌شود، ذهن عرف سراغ ترازو می‌رود اما ریخت آیات و سیاق آیات طوری است که کار را به این سادگی قرار نمی‌دهد. اولین آن، همین آیه است. این در سوره‌ی شوری است. «اللَّهُ الَّذِي أَنزَلَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ وَالْمِيزَانَ»، خداوند می‌گوید: خداوند متعال کتاب را به حق نازل کرده و ترازو را نازل کرده است. البته در تفسیر قولی دارد که می‌گوید از روز اول از عالم بالا ملک ترازویی را آورد و به دست مردم داد و گفت با این وزن کنید. این یک قول است. «انزل المیزان»؛ یعنی خداوند ترازو را از آسمان نازل کرده است. این هم یک قولی است. اما به گمانم حتی ذهن عرف عام متوسط –نه عرفی که فقط لفظ را ببیند- تا آیه را می‌خواند، ذهنش سراغ این نمی‌رود که «میزان» به‌معنای ترازو است. خُب، کدام ترازو بوده است؟ یک فرد بوده است؟ جنسِ ترازو بوده است؟ جنس که نمی‌تواند نازل شود. فوری ذهنش مبتعد می‌شود از این‌که «میزان» را محض به‌معنای ترازوی خارجی بگیرد. بعدش هم در سوره‌ی مبارکه‌ی الرحمن سه بار «میزان» تکرار شده است. در این سوره‌ی مبارکه، کلمه‌ی «المیزان» در این جهت به قدری قوی است که کسانی که اعتقاد به عظمت قرآن دارند، به‌آور می‌شود. «وَالسَّمَاءَ رَفَعَهَا وَوَضَعَ الْمِيزَانَ، أَلَّا تَطْغَوْا فِي الْ[1]

وأَقِيمُوا الْوَزْنَ بِالْقِسْطِ وَلَا تُخْسِرُوا الْمِيزَانَ، وَالْأَرْضَ وَضَعَهَا لِلْأَنَامِ» می‌دهد که «والسماء رفعها و وضع المیزان». «الدّهر أنزلنی ثمّ أنزلنی حتّی قیل معاویة و علی»[2]؛ از غصه‌هایی که حضرت علیه السلام داشتند این بود. الصاً ریخت آیه طوری است که ذهن را سراغ چیزهای دیگری هم می‌برد.

---

[1]. الرحمن، آیات ۷-۱۰.

[2]. ابن أبی الحدید، شرح نهج البلاغة، ج ۲۰، ص ۳۲۶.

بازبینی #2
ایجاد شده 13 فوریه 2024 14:31:52 توسط ... .
به روزرسانی شده 15 فوریه 2024 11:40:03 توسط ... .